

**КРАСІЛЬНИКОВА Олена**, к. і. н., доцент кафедри філософських та соціальних наук Київського національного торговельно-економічного університету

## **ПРАВОСЛАВ'Я В УКРАЇНІ: ХАРАКТЕРНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ**

*Розглянуто українське православ'я як культурно-історичний феномен. Визначено та проаналізовано його основні характерні риси.*

*Ключові слова:* українське православ'я, Українська церква, церковна самобутність, соборноправність.

*Красильникова Е. Православие в Украине: характерные черты и особенности. Рассмотрено украинское православие как культурно-исторический феномен. Определены и проанализированы его основные характерные черты.*

*Ключевые слова:* украинское православие, Украинская церковь, церковная самобытность, соборноправность.

**Постановка проблеми.** З проголошенням державної незалежності в релігійно-церковному житті України відбулися значні зміни. Нові політичні та соціально-економічні реалії суттєво вплинули на духовну та культурну сфери життя суспільства. Формування національної держави породило проблему створення єдиної Помісної

православної церкви в Україні та набуття нею статусу автокефалії. З огляду на це, особливої актуальності набуває вивчення феномену українського православ'я, його історичних витоків та специфічних проявів.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** У сучасній гуманітарній науці феномен українського православ'я становить великий інтерес для дослідників. Вивченням цього питання займаються філософи, релігієзнавці, історики, етнографи. Провідне місце серед наукових публікацій посідають ґрунтовні дослідження відомих вітчизняних науковців А. Колодного [1], О. Шуби [2], О. Сагана [3], Л. Филипович, П. Яроцького. Історичним аспектам розвитку українського православ'я, його специфічним рисам та виявам присвячено праці О. Ігнатуши [4], Г. Надтоки [5], В. Пашенка, Н. Стоколос, Ф. Турченка, Н. Шип, А. Яртися [6]. Однак попри наявність певної кількості досліджень з цієї тематики феномен українського православ'я потребує всебічного дослідження, відкриваючи чимало важливих напрямків наукових пошуків.

**Мета** статті – визначити характерні риси українського православ'я в історичному контексті.

**Матеріали та методи.** Для дослідження особливостей українського православ'я застосовано ряд загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема, проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний та системно-структурний.

**Результати дослідження.** У процесі історичного розвитку православна церква в Україні зазнала значного впливу етнічних факторів. Національна специфіка виявилася переважно в обрядовій сфері, системі церковних свят, формуванні своєї богословської традиції, мові, церковному співі, архітектурі, іконописі, одязі священнослужителів. Разом з тим, система віровчення залишилася незмінною. Слід зазначити, що всі православні церкви мають спільну догматичну основу, єдине віровчення, але при цьому – особливості в обрядово-культурній сфері, які виникли внаслідок взаємодії з національними культурами. Тобто у процесі культурної діяльності у сферу релігії включаються елементи місцевої культури, традицій та обрядів [2, с. 15]. Існування етнонаціональних особливостей в обрядово-культурній сфері дає підстави говорити про національну церковну самобутність, а в більш широкому сенсі – феномен українського православ'я.

Тривалий час вітчизняні релігієзнавці та православні богослови не виділяли поняття "українське православ'я" як окреме явище. Така ситуація існувала до середини 90-х років ХХ ст.

Сучасні дослідники під українським православ'ям розуміють переломлені через призму особливостей національної духовності, релігійних традицій українського етносу, його історичного буття і культури та ввібрані у ролі ідентифікаторів його духовності христия-

янське віровчення й культ, організацію церковного життя [7, с. 255]. Відомий дослідник А. Колодний зазначає, що українське православ'я, будучи не лише специфічним організаційним утворенням, в умовах складного історичного буття українського народу вийшло за межі простої інституційності та постало своєрідним культурно-історичним феноменом з великою кількістю рис, які його репрезентують та виявляють його функціональність [1, с. 406]. На думку О. Ігнатуши, поняття "українське православ'я" слід розглядати як ствердження особливого шляху розвитку християнської церкви в Україні, підкреслюючи сутнісні відмінності цього шляху від інших національно-територіальних варіантів.

Про українське православ'я як явище у часовому вимірі говорять, починаючи з XII ст. З цього часу запроваджене з Візантії християнство, тобто стійка релігійна система богослужбової практики, закріплена відповідним церковним статусом (архітектурне оформлення, вбрання храму, іконопис, церковний спів), починає систематично набувати місцевих рис. До цього часу зміни не мали систематичного характеру і були пов'язані, передусім, із зацікавленням історіософською проблематикою, питаннями моралі, залученням у церковне мистецтво елементів української культури. Таким чином, християнство у міру утвердження у Київській Русі поступово втрачало візантійську форму й набувало елементів місцевої культури.

Християнство на Русі зазнало чимало змін в обрядово-культурній сфері. Однак ці зміни не торкнулися ідеологічної сфери. Візантійська традиція перероблялася відповідно до місцевих духовних і естетичних потреб. Відбувалася адаптація елементів візантійського православного культу до особливостей місцевої народності.

Специфіка українського православ'я полягає в самотності організації обрядово-культуової сфери, мистецькому оформленні церковно-релігійного життя, оригінальному прочитанні деяких канонічних основ християнського віровчення [8, с. 85]. Теоретичне обґрунтування цього православ'я надали у своїх працях П. Могила, Л. Зизаній, Д. Туптало, В. Липківський, І. Огієнко, В. Чехівський, А. Річинський.

Сучасний дослідник О. Саган виділяє чотири періоди в історії українського православ'я [8]. *Перший* – період зародження й формування його основ. Хронологічно він охоплює XII–XIV ст. Протягом *другого* періоду (XV–XVII ст.) відбулося остаточне оформлення і розквіт українського православ'я як унікального явища в православному світі. Цей час збігається з періодом фактично самостійного розвитку Київської митрополії. Саме тоді, коли Константинополь значно послабився, Київська митрополія стала центром виникнення нових ідей, які відповідали вимогам того часу. Ці перші два періоди називають часом Київського православ'я, оскільки Київ був провідним церковним центром в Україні, джерелом розвитку українського православ'я.

*Третій* період – час інерційного існування залишків українського православ'я й поглинання його характерних рис. *Четвертий* період пов'язаний з діяльністю Української автокефальної православної церкви у ХХ ст.

Провідною рисою українського православ'я називають *соборно-правність*. В. Антонович писав наприкінці ХІХ ст.: "Засаднича риса в устрої Православної Церкви ... була в соборному характері цього устрою, в не признанні сліпого послушення ієрархам у справі віри, у відсутності централізації в самій ієрархії... Усі стани українського народу боротьбу за віру мають у засадах соборного устрою Церкви і в ній знаходять головну підтримку і невичерпну силу" [9, с. 2–3]. На думку А. Річинського, соборноправність стала зобов'язуючим місцевим звичаєм. У той же час, трактування цього терміна різне. Архієпископ УАПЦ К. Кротевич писав, що в широкому розумінні цього слова вона означає активну участь віруючих у справах церкви [10, с. 17]. В. Потієнко на Соборі УАПЦ 1921 р. пояснював соборноправність як участь усіх вірних у розв'язанні справ Церкви через своїх представників на соборах – парафіяльних, округових, єпархіальних та Всеукраїнському [11, с. 171]. Близьким до цього є визначення соборноправності як засади церковного устрою, як спільної участі членів православної церковної громади у вирішенні найважливіших справ за взаємною згодою на періодичних чи спеціально скликаних зборах, із наданням вищої влади в церкві соборам [12, с. 30]. Митрополит В. Липківський писав, що устрій церковного управління, де кожен християнин має право і повинен брати участь в управлінні Церкви і її розбудові, називається соборноправністю Церкви [13, с. 2]. Участь у соборах була не лише правом, а й обов'язком.

З принципом соборноправності пов'язані характерні риси українського православ'я – виборне начало у заміщенні всіх церковних посад та широка участь мирян у справах Церкви. Принцип виборності стосувався всіх церковних посад, включно з митрополитом. Обрання священників і нижчих кліриків загальним голосом прихожан в Україні знайшло сприятливі умови для свого розвитку і зміцніло в народній свідомості. В містах існували церковні громади, які свого часу перетворилися в братства. Вони мали значний вплив на церковні справи: не лише обирали священнослужителів, а й мали у своєму розпорядженні церковне майно й прибутки. Із запровадженням Магдебурзького права усвідомлення права вибору священників ще більше зросло. У селах священників також обирали та спільно вирішували питання місцевого церковного життя. Обрання парафіяльних священників зберігалося в Україні тривалий час. Н. Полонська-Василенко зазначала, що воно вийшло з практики лише в середині ХІХ ст. [14, с. 13].

Обранню підлягали також і представники нижчого духовного кліру – диякони, дячки, пономарі. Виборне начало було тісно пов'язане з участю світських осіб у церковному житті. З ХІІ ст. народ став

брати безпосередню участь у церковних справах, зокрема, разом із князями та духовенством – у виборах священно- і церковнослужителів, включно з єпископами, будувати церкви на власні кошти, наділяти їх майном, дбати про їх благоустрій.

Мирські особи брали участь у церковних соборах. Єпископ Г. Балабан говорив про неможливість прийняття жодного важливого рішення щодо життя й діяльності Церкви без спільної згоди всіх її членів, у тому числі й світського стану, наголошував на участі в соборах мирян не лише знатного походження, а й простого люду [15, с. 242]. Про роль світських осіб у житті Українській православної церкви говорить той факт, що у XVII ст. церковний собор через відсутність мирян самим же духовенством був оголошений неправомірним. Такої долі зазнав Київський православний собор 1629 р.

Таким чином, миряни брали участь у виборах церковної ієрархії, починаючи від священників і членів причету і закінчуючи обранням митрополита. О. Левицький зазначає, що миряни входили й до складу духовних судів, що свідчить про участь світського елемента у церковному управлінні.

Іншою важливою характерною рисою українського православ'я була його віротерпимість та відкритість до інших релігійних систем. Впливи інших церков, зокрема католицької, не сприймалися буквально, а обґрунтовувалися з посиланнями на Святе Письмо та твори отців Церкви. Відбувалося своєрідне "оправославлення" католицьких впливів. Це вело до оригінального розуміння деяких канонів Церкви та нехарактерного виконання окремих таїнств. Йдеться, зокрема, про обливальне хрещення, що було поширене в Українській церкві та питання про час переміни Святих Дарів.

Православ'я за своїм змістом є універсальним, а за формою – національним, оскільки православні церкви різних народів мають свою богослужбову мову, притаманні лише їм обряди, молитви, свята, а також своєрідне виконання загальноприйнятих християнських обрядів. Православ'я в Україні відзначилося активним національненням своїх обрядових форм, що найбільше мало прояв в обрядово-культурній сфері. Цю рису деякі науковці кваліфікують як одну з головних у характеристиці українського православ'я [8, с. 123].

У процесі формування самобутньої української обрядовості склалися такі її характерні риси: продуктивність, тобто прагнення не лише наслідувати чужі запозичення, а й розвивати свої власні; селективність, тобто відбір за власними критеріями елементів із загального досвіду; синтетичність – здатність на основі запозичень та власних елементів створювати нові обрядові форми; відкритість та національність [16, с. 116].

Існувало чимало церковних обрядів, які були характерні лише для української церковної традиції. Зокрема, А. Річинський поділяє

місцеві церковно-народні звичаї, залежно від впливу на них різних елементів, на три групи. *Першу* – становлять звичаї, яким притаманні сліди староукраїнського поганського світогляду. Як приклад, можна назвати збереження культу вогню та води в церковних обрядах. Запалення страсної свічки у Великий четвер та традиція нести з вогнем її додому, запалюючи в особливих випадках. Під час читання Євангелії та в головні моменти літургії свічки запалювалися поважними парафіянами [17, с. 484]. Також існувала традиція стояти перед вітварем із запаленими свічками по черзі, спочатку чоловіки, молодь, жінки та старі люди. Обряд освячення верби та внесення її до храму, де на ранній службі її роздавали людям, також належить до цієї групи, крім того, і звичай святити зілля, квіти на Зелені свята, Маковея, овочі та обжинкові вінки на Спаса. Особливий зміст вкладався в Різдвяні свята, свято Івана Купала та ін. Культ води виявлявся в окропленні кропилом, поставленні хрестів над джерелами.

*Другу* групу утворюють церковно-народні звичаї, які мають християнське походження. Це, зокрема читання Євангелії священником обличчям до народу, а не до вітваря. Священик міг також класти його на голови віруючим. Проповідь виголошувалася відразу після прочитання Євангелії, царські врата майже не зачинялися, а проскомідію правили на 5 проскурках (для прикладу в Московській церкві на 7 проскурках) [18, с. 77]. Обряд обнесення плащаниці навколо церкви в п'ятницю ввечері, а не в суботу на ранній службі.

В Українській церкві хрещення та хіротонію робили масово. Так, архієпископ Л. Баранович висвячував по 10 і більше священників на одній літургії [19, с. 37–40]. Українські ієрархи були переконані, що висвячення декількох пресвітерів та дияконів під час однієї служби є цілком правомірним. Хрещення в Україні проводили обливанням. Для прикладу, в Російській церкві хрестили шляхом занурення. З цього приводу виникла богословська суперечка, і в Московській державі перехрещували вихідців з України. В Українській церкві священник міг виголосити диякона. Деякі обряди, які раніше виконувалися священником, залишилися тепер тільки у відправі архієрейській (наприклад, умивання рук під час Херувимської пісні). Проте на українських землях священники додержувалися цього звичаю аж до XVI ст. [20, с. 367].

Церковні звичаї місцевого характеру створюють *третю* групу церковно-народних звичаїв. Так, у процесі формування Української православної церкви як самостійної організації, крім релігійних свят, які прийшли з Візантійської церкви, з'являються чимало власних, притаманних лише їй. В Україні святкують свята, які в інших церквах не вважаються за великі або ж їх взагалі немає. Зокрема, святкується перенесення мощей святого Миколи до м. Барі 9 (22) травня. У грецькій церкві його не святкують. До великих свят належить Покрова 1 (14) жовтня (для прикладу в Константинопольській та Москов-

ській церквах її відзначають як звичайне свято, а в Грузинській церкві цього свята взагалі немає). До шанованих свят належать перенесення мощей Бориса і Гліба 24 (6) серпня, "Юр'ів день", дні пам'яті князя Володимира 15 (28) липня, Леонтія Ростовського, Михайла Чернігівського 20 (3) жовтня, Андрія Юродивого, освячення Десятинної церкви в Києві, Івана Головосіки, вшанування пам'яті віленських мучеників Антонія, Івана та Євстафія. В Українській церкві особливо шанували богородичні свята, зокрема, Благовіщення (7 квітня). Були місцеві свята преподобного Йова Почаївського, преподобних Антонія й Феодосія.

Поряд з існуванням українських православних свят та святих відбувалося формування самобутніх церковних служб та оригінальних молитов. Так, звільняюча молитва преподобного Феодосія Печерського, молитва патріарха Філофея у вечірню п'ятидесятниці, молитва Іларіона, митрополита Київського, молитва баби-повитухи. Існували особливості служби на Михайла – патрона України (спів "Блажен муж" і читання Євангелії під час вечірньої служби). В українських Требниках зафіксовано чини освячення миру, навернення єретиків, які були взяті зі стародавніх рукописів. Требник, виданий у 1606 р. Г. Балабано, підтверджував їх чинну практику.

В Українській церкві протягом Великого посту щоп'ятниці відправляли спеціальну службу, під час якої читалися Євангелія. Називалися ці служби Пасії. Під час святкування Воздвиження Чесного Животворчого Хреста священники тричі підносили хрест, у Російській церкві його клали на аналой [21, с. 19–20].

До місцевих особливостей належить звичай давати два християнських імені та одне мирське, похорон правити обов'язково до заходу сонця. Характерним був обряд уцерковлення, який проводили через 10 (8) днів після народження дитини. Православна церква в Україні мала свої погляди на таїнство шлюбу, тут існувала традиція рівності чоловіка й жінки, зокрема, вона виявлялося в присязі молодих на вінчанні.

Саме в Україні виникли чини на освячення та благословення церковного одягу. Так, у Требнику Петра Могили серед 126 чинів 37 були новими, їх не було ні в грецьких, ні в слов'янських требниках, а з нових – 20 не було й у римських. Це пояснюють тим, що вони сформовані в Київській митрополії і взяті П. Могилою або зі старих рукописів, або із сучасної йому практики.

Мала свої особливості й іконографія. Головними ознаками та особливостями київських ікон були тривимірність, пряма перспектива, теплий колорит, тонка згармонізованість барв, їх тональні переходи, наближення ликів святих до рис місцевого населення [22, с. 34].

Особливого значення набула церковна проповідь. У церкві існувала спеціальна посада "казнодія", тобто проповідника. Проповідь, таким чином, перетворилася на важливу частину богослужіння (для

прикладу слід зазначити, що в Російській церкві до 1686 р. казання проповідей вважалося розсадником різноманітних ересей). Проповідь виголошувалася мовою, близькою народу.

Набула самобутніх форм і церковна архітектура. Візантійський архітектурний стиль зазнав на Русі змін. Особливістю храмобудування в Україні була багатокупольність церков. На Русі храми вінчали невеликими загостреними до верху полум'яноподібними куполами, які містилися на видовженій круглій "шиї". У XVII ст. для українських храмів характерні настінні монументальні розписи. Дослідники виокремлюють однакові горизонтальні й вертикальні ритми у класичних українських культових спорудах незалежно від того, до якого стилю вони належать, і незалежно чи вони знаходяться у міській, чи сільській місцевості. Перевага цих ритмів дає підстави говорити про їх вирішальність у рисах української церковної архітектури [23, с. 43]. На самобутності української культурної традиції у церковній архітектурі наголосив і дослідник дерев'яної монументальної архітектури народів Східної Європи Д. Бакстон.

Мандрівники, що відвідували Україну, відзначали дивовижну красу українського церковного співу. Оригінальний "київський напів", який увійшов в основу українського церковного співу, розвивався під впливом візантійського та інших церковних наспівів. Найголовнішим осередком його розвитку була Києво-Печерська лавра. Головні мелодії "київського напіву" становили базу партерсного співу. Манера дзвонити в дзвони також була особливою. В Україні качали самі дзвони, а в Росії качали лише язики, б'ючи ними по краях дзвону.

Українська церква мала свою богословську традицію. Яскраві представники Київської богословської школи – С. Косів, Л. Баранович, Ф. Сафонович, С. Полоцький, С. Медведєв. Між ними та московськими богословами свого часу розгорнулася богословська суперечка про час переміни Святих Дарів. Київські богослови відстоювали власне розуміння, зокрема, що "пересуцествлення" відбувається в час промовляння слів Христових "Прийміть, споживайте". Московські – були переконані, що таїнство відбувається закликанням Святого Духу через молитву ієреєві [19, с. 195–196].

До характерних рис Української церкви відносять її незалежність від світської державної влади. Зокрема, в Україні не прижився ні візантійський "цезарпапизм", ні європейський "папоцентризм". Таких грубих втручань у справи Церкви, які були характерні для Візантійської та Російської церков, тут, починаючи з XV ст., крім періоду "подання", не було. Українському православ'ю притаманні гуманізм та шанобливе ставлення до духовенства. Ще за княжих часів Церква опікувалася так званими "церковними людьми" (старцями, сиротами, каліками). Для них будувалися спеціальні шпиталі, які існували до 1768 р., коли їх ліквідовано спеціальним царським указом.



**Висновки.** Самобутні риси, які сформувалися у найрізноманітніших сферах церковного життя, дають підстави розглядати українське православ'я як культурно-історичний феномен. Для нього характерні такі особливі ознаки: соборноправність, демократизм, відкритість, віротерпимість, близькість до європейських традицій, гуманізм. Значного впливу етнічних факторів зазнала й обрядово-культува сфера, сформувалася ціла система церковно-народних звичаїв, обрядів та свят. Національна специфіка позначилася також на церковній архітектурі, іконописі, співі, одязі священнослужителів. Усі ці особливості вирізняють Українську церкву серед інших православних церков. Однак з підпорядкуванням Київської митрополії Московському патріарху та обмеженням її автономного статусу розпочався процес уніфікації українського та російського православ'я. З розгортанням демократичних процесів у сучасному українському суспільстві питання відродження Української церкви набуло нової актуальності, а самобутні риси українського православ'я стали ідеологічним підґрунтям для боротьби за автокефалію Української православної церкви та відродження її національної церковної самобутності.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колодний А. М. Українське православ'я: особливості, стан, проблеми. Унт-ські наук. записки. 2009. № 3 (31). С. 405–413.
2. Шуба О. В. Православ'я і традиції національної культури. К. : Знання, 1989. 192 с.
3. Саган О. Н. Українське православ'я – самобутнє явище християнського світу. Укр. богослов. 1999. № 1. С. 122–144.
4. Ігнатуша О. М. Історичний поступ українського православ'я: пошук нової парадигми. Наук. праці істор. ф-ту Запорізь. держ. ун-ту. 2001. Вип. XIII. С. 40–65.
5. Надтока Г. М. Православна церква і процес українського національного відродження 1900–1917 рр. К., 1996. 110 с.
6. Яртись А. В. Українське православ'я як етнонаціональний феномен: рух за створення єдиної помісної православної церкви. Соціогуманітарні проблеми людини. 2013. № 7. С. 84–94.
7. Релігієзнавчий словник / за ред. А. Колодного і Б. Лобовика. К. : Четверта хвиля, 1996. 392 с.
8. Саган О. Н. Національні прояви православ'я: український аспект. К. : Світ Знань, 2001. 324 с.
9. Архив Юго-Западной России. К., 1871. Ч. I. Т. IV. 747 с.
10. Кротевич К., архієпископ. До ідеології УАПЦ. Церква й Життя. 1928. Ч. 1(6). С. 14–24.
11. Мартирологія Українських Церков : у 4-х т. Торонто ; Балтимор, 1987. Т. 1. 1207 с.
12. Лотоцький О. Автокефалія. К., 1999. Т.1. 203 с.
13. Липківський В. Соборноправність православної церкви. Київ : вид. Кирило-Методієв. Брацтва, 1918. 15 с.

14. Полонська-Василенко Н. Українська православна церква до 1917 р. Церква і релігія в Україні – 50 літ після Жовтневої революції (1917–1967). Мюнхен, 1984. С. 3–27.
15. Мальшевський І. І. Западня Русь в боротьбі за веру й народність. СПб., 1898. Ч. 1–2. 386 с.
16. Великий А. Г. Українське християнство. Б/м, 1990. 135 с.
17. Чалий М. Очерки народной жизни (1862 г.). Киев. Старина. 1897. № 6 (Т. LVII). С. 484–512.
18. Огієнко І. І. Українська Церква: Нариси з історії Української православної церкви : у 2-х т. К. : Україна, 1993. Т. 1–2. 284 с.
19. Архив Юго-Западной России. К., 1872. Ч. I. Т. V. 488 с.
20. Річинський А. Проблеми української релігійної свідомості ; упоряд. А. Колодний, О. Саган. Тернопіль, 2002. 448 с.
21. Митрополит Іларіон. Обряди і звичаї православної Церкви. Віра і культура. 1957. № 4. С. 19–20.
22. Степовик Д. Історія української ікони Х–XX ст. К. : Либідь, 1996. 236 с.
23. Жук Р. Ритмічні особливості української церковної архітектури. Пам'ятки України. 1991. № 4. С. 38–57.

*Стаття надійшла до редакції 15.03.2017.*

***Krasilnikova O. Orthodoxy in Ukraine: specific traits and features.***

***Background.*** *With the proclamation of independence of Ukraine, study of the phenomenon of the Ukrainian Orthodoxy has become more relevant. However, the question of historical sources and specific manifestations of Ukrainian Orthodoxy needs further study.*

*The aim of the article is to determine the characteristics of Ukrainian Orthodoxy in historical context.*

***Materials and methods.*** *A number of general and specific methods of scientific knowledge, including problem-chronological, comparative historical and systemic structural methods have been used to study the features of Ukrainian Orthodoxy.*

***Results.*** *In the process of the historical development the Orthodox Church in Ukraine has undergone considerable influence of ethnic factors. This is reflected in the ritual area, the system of church holidays, shaping its theological tradition, language, church singing, architecture, iconography, priests clothes. This allows us to talk about the formation of the special features of Ukrainian orthodoxy. The characteristic features of Ukrainian Orthodoxy are sobornost (unity), democracy, tolerance, performance, national character of ceremonial and religious sphere.*

***Conclusion.*** *The features that have been formed in various areas of church life, give reason to consider the Ukrainian Orthodoxy as a cultural and historical phenomenon. After the submission of the Kyiv Metropolis to Moscow Patriarchate and limiting its autonomous status the absorption of traditions and rituals which was a typical for Ukrainian church happened. Distinctive features of the Ukrainian Orthodoxy served as an ideological justification and basis for the deployment of the struggle for autocephalous Orthodox Church in Ukraine and the revival of national religious traditions.*

*Keywords:* Ukrainian Orthodoxy, Ukrainian church, ecclesial identity, sobornost.

REFERENCES

1. Kolodnyj A. M. Ukrai'ns'ke pravoslav'ja: osoblyvosti, stan, problemy. Unt-s'ki nauk. zapysky. 2009. № 3 (31). S. 405–413.

2. *Shuba O. V.* Pravoslav'ja i tradycii' nacional'noi' kul'tury. K. : Znannja, 1989. 192 s.
3. *Sagan O. N.* Ukraïns'ke pravoslav'ja – samobutnje javyshhe hrystyjans'kogo svitu. Ukr. bogoslov. 1999. № 1. S. 122–144.
4. *Ignatusha O. M.* Istorychnyj postup ukrai'ns'kogo pravoslav'ja: poshuk novoi' paradymy. Nauk. praci istor. f-tu Zaporiz'. derzh. un-tu. 2001. Vyp. XIII. S. 40–65.
5. *Nadtoka G. M.* Pravoslavna cerkva i proces ukrai'ns'kogo nacional'nogo vidrozhennja 1900–1917 rr. K., 1996. 110 s.
6. *Jartys' A. V.* Ukraïns'ke pravoslav'ja jak etnonacional'nyj fenomen: ruh za stvorennya jedynoi' pomisnoi' pravoslavnoi' cerkvy. Sociogumanitarni problemy ljudyny. 2013. № 7. S. 84–94.
7. *Religijeznavchij slovnyk / za red. A. Kolodnogo i B. Lobovyka.* K. : Chetverta hvylja, 1996. 392 s.
8. *Sagan O. N.* Nacional'ni projavy pravoslav'ja: ukrai'ns'kyj aspekt. K. : Svit Znan', 2001. 324 s.
9. *Arhiv Jugo-Zapadnoj Rossyy.* K., 1871. Ch. I. T. IV. 747 s.
10. *Krotevych K.,* arhijepyskop. Do ideologii' UAPC. Cerkva j Zhyttja. 1928. Ch. 1(6). S. 14–24.
11. *Martyrologija* Ukraïns'kyh Cerkov : u 4-h t. Toronto ; Baltymor, 1987. T. 1. 1207 s.
12. *Lotoc'kyj O.* Avtokefalija. K., 1999. T.1. 203 s.
13. *Lypkivs'kyj V.* Sobornopravnist' pravoslavnoi' cerkvy. Kyi'v : vyd. Kyrylo-Methodijev. Bractva, 1918. 15 s.
14. *Polons'ka-Vasylenko N.* Ukraïns'ka pravoslavna cerkva do 1917 r. Cerkva i religija v Ukraïni 50 lit pislja Zhovtnevoi' revoljucii' (1917–1967). Mjunhen, 1984. S. 3–27.
15. *Malyshevs'kij I. I.* Zapadnja Rus' v bor'be za veru j narodnost'. SPb., 1898. Ch. 1–2. 386 s.
16. *Velykyj A. G.* Ukraïns'ke hrystyjanstvo. B/m, 1990. 135 s.
17. *Chalij M.* Ocherki narodnoj zhizni (1862 g.). Kiev. Starina. 1897. № 6 (T. LVII). S. 484–512.
18. *Ogijenko I. I.* Ukraïns'ka Cerkva: Narysy z istorii' Ukraïns'koi' pravoslavnoi' cerkvy : u 2-h t. K. : Ukraïna, 1993. T. 1–2. 284 s.
19. *Arhiv Jugo-Zapadnoj Rossii.* K., 1872. Ch. I. T.V. 488 s.
20. *Richyns'kyj A.* Problemy ukrai'ns'koi' religijnoi' svidomosti ; uporjad. A. Kolodnyj, O. Sagan. Ternopil', 2002. 448 s.
21. *Mytropolyt Ilarion.* Obrjady i zvychai' pravoslavnoi' Cerkvy. Vira i kul'tura. 1957. № 4. S. 19–20.
22. *Stepovyk D.* Istorija ukrai'ns'koi' ikony X–XX st. K. : Lybid', 1996. 236 s.
23. *Zhuk R.* Rytmichni osoblyvosti ukrai'ns'koi' cerkovnoi' arhitektury. Pam'jatky Ukraïny. 1991. № 4. S. 38–57.